

Секція 5
КРИМІНАЛІСТИКА ТА СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

Мурзо Є. О., курсант 3-го курсу
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник: старший
викладач кафедри криміналістики
та судової медицини, кандидат
юридичних наук *Кононенко Н. О.*

**КРИМІНАЛІСТИЧНІ СПОСОБИ ОТРИМАННЯ
ВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

З огляду на специфіку розкриття та розслідування злочинів, можна дійти висновку, що *вербальною інформацією* слід вважати мовленнєве (вербальне) повідомлення учасника кримінального процесу під час проведення вербальних слідчих дій, яке отримується мовними засобами спілкування.

Одним зі способів отримання вербальної інформації є застосування поліграфа – засобу одержання й оцінки достовірності інформації, отриманої від опитуваної особи шляхом фіксації фізіологічних реакцій людини на запитання. На сьогодні в Україні можливості поліграфа використовуються для перевірок робочого персоналу, підбору кадрового забезпечення як на приватних, так і на державних підприємствах, установах, організаціях. Особливого значення використання поліграфа набуло під час реформування правоохоронних органів. Зокрема, у ч. 2 ст. 50 Закону України «Про Національну поліцію» вказано, що громадяни України, які виявили бажання вступити на службу до поліції, за згодою проходять тестування на поліграфі.

У Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України (наказ від 13 листопада 2017 року № 920) п. 2 абзаці 3 загальних положень зазначено, що «опитувана особа – особа, яка досягла 18-річного віку та є працівником Національної поліції України або кандидатом для прийняття на службу в поліцію, визначена в завданні на

проведення опитування, та надала добровільну згоду на проходження процедури опитування з використанням поліграфа». Однак, інших опитуваних осіб Інструкція не передбачає, тобто нею не регулюється використання поліграфа в напрямку розкриття та розслідування злочинів. Також, в Інструкції не вказано, навіть в мінімальному варіанті, напрямки, за якими має проводитися тестування кандидатів на службу і поліцейських, на кшталт – перевірка на здійснення корупційних вчинків, правопорушень, вживання наркотичних речовин, тощо. Таким чином вся ідея поліграфних опитувань просто нівелюється. Вислів «пройшов поліграф» не має реально жодної ваги, а сам факт його проходження за незначимими питаннями не гарантує якісний підбір особового складу, як того вимагає суспільство.

Науково обґрунтовано, що поліграф – це комп'ютерний апаратно-програмний комплекс, який дає змогу відслідковувати динаміку психофізіологічних реакцій досліджуваної особи під час застосування поліграфологом тестових запитань (стимулів) та перетворення отриманих фізіологічних показників активності в електричні сигнали, що відображаються у вигляді графіків (поліграм). Психофізіологічні показники (сигнали), які знімає поліграф, перетворюючи їх в цифрові є: ритм дихання, рівень кров'яного тиску, інтенсивність потовиділення, а деякі детектори здатні також фіксувати напруженість голосових зв'язок, розширення капілярів, реакцію зіниць очей тощо.

Нині у зарубіжній практиці одним із основних напрямів застосування поліграфа є діяльність правоохоронних органів щодо розкриття злочинів, однак щодо «права на існування» поліграфа у кримінальному судочинстві є різні точки зору та тлумачення науковців. Учені Р. С. Белкін, В. А. Образцов, Е. Р. Росінська, Н. А. Селіванов доходять висновку про доцільність застосування поліграфа у діяльності правоохоронних органів. Л. Д. Удалова зазначає, що використання поліграфа не може розглядатися таким, що суперечить нормам моралі. Адже це звичайний науково-технічний засіб, який широко використовується в галузі медичної діагностики, і його використання не відрізняється від використання інших технічних засобів. До опонентів висловленої думки належать А. М. Ларін та В. С. Шадріна. Вони

вважають принципово неможливим застосовувати поліграф при розслідуванні кримінальних правопорушень. На думку А. М. Ларіна, «маніпуляція з поліграфом примножують слідчі та судові помилки, поглиблюють страждання їхніх жертв і надають роботи судам, прокурорам, слідчим, адвокатам по виявленню та виправленню помилок». На сьогодні проведення досліджень з використанням поліграфа відбувається на підставі положень таких нормативних актів: ст. 28 і ст. 32 Конституції України; висновки за результатами досліджень з використанням поліграфа можуть бути доказами в кримінальному, цивільному, господарському та адміністративному судових процесах (ст. 84 КПК, ст. 74 ЦПК, ст. 73 ГПК України).

Значним кроком у процесі нормативного врегулювання використання поліграфа на досудовому розслідуванні є прийняття 27 липня 2015 року Інструкції щодо застосування комп'ютерних поліграфів у діяльності Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органах (далі – Інструкція). Однак Інструкцією визначено, що висновки за наслідками використання поліграфа мають лише ймовірний та орієнтований характер, не тягнуть правові наслідки, не можуть бути підставою для прийняття будь-яких рішень щодо особи, а використовуються винятково як відомості ймовірного характеру для можливого формування переконання для здійснення заходів у сфері службової діяльності.

Наразі ж актуальним постало питання прийняття окремого Закону України «Про використання поліграфа». На нашу думку, це вирішить низку проблемних питань означеного напрямку діяльності, а саме: конкретизує сферу та порядок застосування поліграфа й визначить місце результатів, отриманих за його допомогою в системі доказів у кримінальному процесі України.

Отже, перспектива впровадження поліграфа в слідчу практику сьогодні повною мірою залежить від вирішення декількох ключових питань. По-перше, потрібне напрацювання законодавчої (міжвідомчої та відомчої правової) бази використання поліграфів, внесення поліграфа до переліку засобів, які можуть використовуватися під час допиту. Передбачивши відповідні зміни до КПК України, варто доповнити главу 5 КПК України окремою статтею, виклавши її в такій редакції: «Під час проведення допиту та одночасного

допиту двох чи більше вже допитаних осіб за рішенням прокурора можливе застосування поліграфа в порядку, визначеному законом». По-друге, технічна проблема (придбання імпортованих поліграфів потребує значних коштів, а відповідне вітчизняне виробництво відсутнє, хоча в Україні є потрібний потенціал та інструментально-методична база). По-третє, проблемне питання стосується добору кадрів для такої специфічної діяльності.

Баишова О. Г., курсант 3-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук
Патик Л. Л.

ЗНАЧЕННЯ СУДОВО-БАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДЛЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Судово-балістична експертиза призначається для вирішення широкого кола питань ідентифікаційного та неідентифікаційного характеру, пов'язаних із дослідженням вогнепальної зброї, бойових припасів, слідів пострілу, які можуть бути виявлені на самій зброї чи елементах патронів, на пошкоджених перешкодах, потерпілому або особі, яка стріляла.

Під час дослідження зброї та боєприпасів судово-балістична експертиза виконує низку завдань, серед яких: 1) класифікаційні; 2) діагностичні; 3) ідентифікаційні; 4) ситуаційні.

Класифікаційні дослідження сприяють установленню виду зброї, її системи або моделі за стріляними гільзами та кулями, що виявлені на місці події.

Діагностичні дослідження сприяють з'ясуванню того, чи належить наданий експертові предмет до вогнепальної зброї;